

European
Commission

Radne skupine platforme za pravednu tranziciju

1. mjera: vodič za razmjenu znanja

studeni 2023.

1. mjera: razviti resurse kako bi se poboljšala razmjena znanja te kako bi se poticalo dijeljenje znanja i naučenih lekcija o pravednoj tranziciji

Voditelji mjere: društvo Valea Jiului Society, Europsko udruženje razvojnih agencija (EURADA)

Suradnici na mjeri: Tajništvo Vijeća za ugljen katoličkog sveučilišta Eszterházy Károly Catholic University, Sveučilište u Trakiji

Kategorija: horizontalna

Radne skupine (RS-i) Platforme za pravednu tranziciju (PPT), osnovane u studenome 2021., okupljaju sve dionike iz cijele Europe koji dijele zabrinutost za ljude i mjesta pogođena tranzicijom na klimatski neutralno gospodarstvo. Radne skupine za **čelik, cement i kemikalije** pojedinačno su usredotočene na određeni sektor s višim razinama emisija ugljika u kojem je vidljiv velik učinak tranzicije, dok se četvrta radna skupina usredotočuje na **horizontalnu strategiju dionika**.

Nakon finalizacije svojih [dokumenata o području primjene](#), izdvajanja žarišnih područja i ciljeva svojeg RS-a članovi RS-a izradili su [zajednički plan provedbe](#) kojim je utvrđeno njihovih 17 mjera. Plan je finaliziran i objavljen u travnju 2023. U preostalom razdoblju godine voditelji mjere u suradnji s drugim članovima RS-a koji pridonose mjeri provodili su svoju pojedinačnu mjeru.

U ovom je dokumentu predstavljen konačan ishod 1. mjere.

Izjava o odricanju od odgovornosti:

Informacije i stajališta izneseni u ovom dokumentu predstavljaju informacije i stajališta članova radnih skupina Platforme za pravednu tranziciju za čelik, cement i kemikalije te Horizontalne strategije dionika i ne odražavaju službeno mišljenje Europske komisije. Komisija ne jamči točnost ovdje sadržanih informacija. Ni Komisija ni bilo koja osoba koja djeluje u ime Komisije ne mogu se smatrati odgovornima za sadržaj i upotrebu ovih informacija. Ponovna uporaba dopuštena je pod uvjetom da je naveden izvor te da ne dolazi do promjene izvornog značenja ili poruke dokumenta. Europska komisija ne smatra se odgovornom ni za koju posljedicu koja proizađe iz ponovne uporabe. Politika ponovne uporabe dokumenata Europske komisije uređena je na temelju Odluke Komisije 2011/833/EU od 12. prosinca 2011. o ponovnoj uporabi dokumenata Komisije (SL L 330, 14.12.2011, str. 39.).

Uvod

Izazovi koje otklanja prva mjera

Jednu od najvećih prepreka procesu pravedne tranzicije predstavlja manjak informacija o samom procesu pravedne tranzicije te o načinima pristupanja dostupnoj podršci.¹ To vrijedi i za regije koje izdvojeno rješavanju svoje izazove, čak i kad se suočavaju sa sličnim izazovima kao i druge regije te za ključne dionike isključene iz procesa tranzicije. Aktivnosti razmjene znanja mogu pomoći u prevladavanju informacijskih prepreka. Regije mogu učiti i inspirirati se od uspješnih, ali i neuspješnih inicijativa i rješenja za izazove pravedne tranzicije u drugim regijama, čime se stvaraju sinergije za obostranu dobrobit što dovodi do razvoja novih, ciljanih rješenja. Kako bi pravedna tranzicija bila uspješna, također je ključno razumjeti tko su dionici koji rade na mehanizmu za pravednu tranziciju i teritorijalnim planovima za pravednu tranziciju kako bi oni postali svjesni svojeg međusobnog postojanja te kako bi ih se povezalo, čime bi se potencijalno mogli identificirati ključni dionici koji još nisu uključeni u proces.

Ciljevi prve mjere

Ovaj dokument trebao bi biti **sveobuhvatan vodič** koji će pomoći u poboljšanju razmjene znanja i u učenju u području pravedne tranzicije, čime će povezati dionike koji rade na toj temi i promicati prilike za razvoj znanja.

Daje odgovore na tri osnovna pitanja:

- Kako se može razmjenjivati znanje?
- S kim se može razmjenjivati znanje?
- Kako financirati razmjenu znanja?

Ovaj vodič strukturiran je na temelju potreba. Potrudili smo se da bude štosažetiji i, gdje god je to moguće, nadograđujemo ga na postojeće alate i navodimo poveznice jer su kvalitetni izvori informacija često već dostupni. Dodatno, najbolje prakse daju uvid u konkretne primjere.

Središnji centar znanja o procesu pravedne tranzicije, koji se neprekidno ažurira, jest [Riznica znanja platforme za pravednu tranziciju](#). Uključuje pristupe pravilima i projektima koji često mogu služiti kao primjeri najbolje prakse i izvori nadahnuća u vašoj potrazi za znanjem i informacijama.

Vodič je rezultat rada horizontalne radne skupine [Platforme za pravednu tranziciju](#) Europske komisije. Povezujući dionike iz cijele Europe, radne skupine Platforme za pravednu tranziciju pružaju forum za stratešku razmjenu informacija o izazovima koji su zajednički dionicima uključenima u proces tranzicije u regijama s visokim razinama emisija ugljika. Horizontalna radna skupina konkretno se bavi zajedničkim, međutematskim pitanjima koja se javljaju u najpogođenijim regijama, među ostalim i **smjernicama za praćenje i provedbu projekata pravedne tranzicije, skupom alata za**

¹ Nedavna anketa, koja je provedena među dionicima pravedne tranzicije u okviru aktivnosti horizontalne radne skupine, utvrdila je da su „manjak dostupnih informacija o procesima pravedne tranzicije” i „manjak informacija o načinu dobivanja pomoći službe za podršku” dvije od tri najveće prepreke na koje se nailazi pri razvoju ili predaji projekata pravedne tranzicije.

komuniciranje o pravednoj tranziciji i ovim resursima za poboljšanje razmjene znanja.

Dionici na koje je usmjerena prva mjera

Ovaj dokument namijenjen je relevantnim dionicima u regijama Fonda za pravednu tranziciju, a uključuje vladina i javna tijela, poslovne i gospodarske subjekte, akademsku zajednicu i istraživačke centre, civilno društvo i nevladine organizacije itd.

Kako se provodi ova mjera

Rad na osmišljavanju ove mjere započeli su članovi akcijske skupine koji su proveli opsežno istraživanje postojećih inicijativa, pristupa i najboljih praksi relevantnih za razmjenu znanja. Nakon tog istraživanja nacrti materijala podijeljeni su s drugim članovima radne skupine kako bi se prikupile povratne reakcije te kako bi se dodatno razvili znanje i iskustva šireg raspona dionika da bi se osigurao provediv i što praktičniji ishod mjere.

Vodič za razmjenu znanja

Kako razmjenjivati znanje: prvi koraci

Prije nego što započnete s planiranjem razmjene znanja, treba vam biti jasno što točno želite i trebate postići. U tu je svrhu nužno provesti preliminarnu analizu.

1. Analiza potreba

U prvom koraku pokušajte razmisliti o svojim konkretnim potrebama i izazovima s kojima se suočavate. Ako vam je to potpuno jasno, potražite partnere za razmjenu znanja i povećajte prilike za uspjeh. Ostale regije i dionici možda su se u prošlosti suočili sa sličnim izazovima te možete mnogo naučiti iz njihovih pristupa rješavanju tih izazova. Neke druge skupine dionika možda pokušavaju pronaći rješenje za sličan problem, stoga bi vas razmjena informacija mogla nadahnuti da osmislite nove ideje te vam pružiti smjernice kako da idete naprijed.

2. Istraživanje okvirnih uvjeta

Ključno je i da istražite okvir procesa pravedne tranzicije u svojoj regiji kako bi vam bila jasna mogućnost/izvedivost određenih mjera i osoba koje bi trebalo uključiti. Ti okviri uključuju pravnu osnovu u obliku [teritorijalnih planova za pravednu tranziciju](#), druge povezane strategije i akcijske planove na regionalnoj/lokalnoj razini te inicijative i mjere koje su već poduzete ili koje su u tijeku. Dobro poznavanje teritorijalnih planova za pravednu tranziciju također je važno za razumijevanje mjera koje su prihvatljive za financiranje, uključujući aktivnosti razmjene znanja. Uspjeh vaših razmjena znanja počiva na dobro provedenoj reviziji regionalnih teritorijalnih planova za pravednu tranziciju, trenutačnom statusu njihove provedbe, okviru praćenja i uključenim dionicima.

3. Mapiranje dionika i prikupljanje informacija

Konačno, mapiranje relevantnih dionika u vašoj regiji, i onih uključenih u proces pravedne tranzicije i onih koji trenutačno nisu uključeni, ali bi trebali biti te postojeći izvori informacija uvelike će pridonijeti uspješnim razmjenama vašeg znanja te, na općenitijoj razini, nadilaženju utvrđenih izazova i prepreka. Dobru početnu točku za mapiranje dionika predstavlja Baza podataka o dionicima u regijama Fonda za pravednu tranziciju koju je razvila radna skupina Fonda za pravednu tranziciju. Kad je riječ o izvorima informacija, na europskoj se razini mogu pronaći brojni popratni dokumenti, konkretno na [Platformi za pravednu tranziciju](#). Dodatni informativni materijal može biti dostupan na nacionalnoj i/ili regionalnoj razini. Upravljačko tijelo odgovorno za pravednu tranziciju u vašoj regiji treba biti vaša prva kontaktna točka.

Tipologija i najbolje prakse razmjene znanja

U ovom odjeljku navodi se kratak pregled različitih vrsta razmjena znanja te se predstavljaju važni izvori informacija o dostupnoj tehničkoj pomoći i najboljim praksama.

1. Identificirajte idealnu vrstu razmjene (s praktičnog stajališta)

Postoji nekoliko vrsta razmjena i, u osnovi, potrebe trebaju odrediti najpovoljniji format. No, u obzir treba uzeti nekoliko aspekata. Cilj ovog poglavlja nije teorijsko razvrstavanje formata, već je naglasak na prednostima i nedostacima različitih formata. U osnovi mogu se razlikovati dvije vrste razmjene: mrežni format i format uživo (tablica 1).

Tablica 1 Prednosti i nedostaci različitih vrsta razmjena

	NA MREŽI	UŽIVO
Prednosti	<ul style="list-style-type: none">• Relativno je lako pronaći vrijeme za organizaciju u skladu s kalendarima sudionika• Učinkovit način komunikacije• Format koji je manje usmjeren na ljudske potencijale• Malo do nimalo troškova	<ul style="list-style-type: none">• Vjerojatno pruža detaljnije uvide u izazove i potrebe čitave regije• Jednostavnije se razumije radno okruženje određenog dionika• Viši potencijal za daljnju suradnju
Nedostaci	<ul style="list-style-type: none">• Prilično neosobno• Manji potencijal za daljnju suradnju• Teže se razumije radno okruženje određenog dionika• Pruža manje uvida i dojmova o izazovima	<ul style="list-style-type: none">• Teže se pronalazi datum koji svima odgovara• Regiji domaćinu potrebno je više vremena za pripreme• Može uključivati i troškove regije domaćina i regija koje su u posjetu• Format koji je usmjeren na ljudske potencijale

Broj potencijalnih sudionika još je jedan aspekt koji može utjecati na idealan format razmjene. Ako je tema dobro opisana, **fokusirani bilateralni sastanci na mreži** mogu pružiti učinkovit okvir za raspravu. **Praktično radno iskustvo** osobi omogućuje posebnu priliku da provede više vremena u još jednoj organizaciji i stekne temeljitija znanja. To je učinkovit i intenzivan način učenja, ali zahtijeva mnogo vremena i posjetitelja i domaćina. Ako trebate uključiti više ljudi širokog raspona stručnih znanja, možete organizirati **grupni posjet**. Teme razmjene trebale bi utvrditi optimalan sastav delegacije iako bi optimalan broj mogao biti i problematičan. Dobra je ideja ciljati stvaranju male skupine koja može obuhvatiti relevantne vještine i stručna znanja kako bi se izbjegli neučinkoviti načini rada.

2. Primjer razmjena između akademske zajednice i industrije

Iako je fokus ove mjere na razmjenama između rudarskih regija, važno je napomenuti da postoje drugi oblici razmjena, poput one između akademske zajednice i industrije. Tranzicija zahtijeva širok raspon stručnosti i znanja, a akademska zajednica i industrija imaju važnu ulogu u uspješnoj provedbi tranzicije, uglavnom zbog inovacijskog potencijala utemeljenog na suradnji između dvaju sektora i mogućim sinergijama.

Kad je riječ o strateškim prioritetima, utvrđena su sljedeća glavna načela na temelju kojih treba operacionalizirati partnerstvo između akademske zajednice i industrije:

- fokus na prilike i konkurentske prednosti regija uz dosljednost s nacionalnim prioritetima
- usmjerenost istraživačkih aktivnosti na tržište na temelju interesa i problema usmjerenih na poslovanje te suradnja s predstavnicima poslovnih sektora
- višesektorsko partnerstvo organizirano na temelju načela otvorenosti i uključenosti
- holistička integracija u lanac vrijednosti
- uspostavljanje međunarodnih mreža identičnih ili komplementarnih iskustava i aktivnosti usmjerenih interesu u znanosti i poslovanju.

Navedeno dovodi do uspostavljanja jedinstvenog sustava:

- za stvaranje kulture za primjenu rezultata istraživačkih aktivnosti
- za usklađivanje istraživačkih aktivnosti s industrijom i društvom i
- za promicanje formalnog prijenosa tehnologije (kroz sporazume o dodjeljivanje licencija i o suradnji).

Slika 1 Logički okvir za suradnju akademske zajednice i industrije

3. Tehnička pomoć

Na europskoj razini dostupan je čitav niz oblika tehničke pomoći, a u širem polju energetske tranzicije poduzete su i druge inicijative koje se mogu pokazati vrijednim izvorima dobre prakse i izgradnje kapaciteta određene regije. U nastavku se nalazi popis nekih važnih primjera programa tehničke pomoći koji su aktivni od kraja 2023.:

- **JTP GROUNDWORK:** Program JTP GROUNDWORK pruža podršku regijama Fonda za pravednu tranziciju u provedbi njihovih teritorijalnih planova za pravednu tranziciju,

pri čemu pruža prilagođenu tehničku pomoć i savjetodavne usluge. Moguće usluge mogu uključivati: planiranje i razvoj projekta, izgradnju kapaciteta, uključivanje i mobilizaciju dionika i jačanje suradnje.

- **C4T GROUNDWORK:** Program C4T GROUNDWORK pruža podršku upravljačkim tijelima odgovornima za primjenu Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRF) i Kohezijskog fonda koji postoje u državama članicama EU-a koje ispunjavaju zahtjeve, s posebnim naglaskom na 2. cilj, „zelenije gospodarstvo s niskim emisijama ugljika koje prelazi na ugljično neutralno gospodarstvo“ kroz pružanje prilagođene savjetodavne i tehničke pomoći.
- **START:** Program START pruža prilagođenu kratkoročnu podršku regijama bogatima ugljenom u širokom rasponu tema o tranziciji. Pomaže u naporima koji se ulažu u dekarbonizaciju proizvodnje i upotrebe energije, diversificiranje ekonomskih aktivnosti i unapređenje socijalnog napretka u regijama i zajednicama koje su jako pogođene prijelazom s fosilnih goriva.
- **TARGET:** Program Tehnička pomoć za tranziciju na zelenu energiju (TARGET) pokrenut je u studenome 2021. godine. Riječ je o tehničkoj pomoći čiji je cilj blisko pomagati regijama EU-a bogatima ugljenom, tresetom i naftnim škriljavcem u identificiranju i pripremi projekata čiste energije i projekata energetske učinkovitosti. Također podržava održiva ulaganja i lokalna poslovanja koja se udaljavaju od aktivnosti utemeljenih na fosilnim gorivima. Pomoć je za korisnike besplatna.
- **JASPERS:** Zajednička pomoć projektima potpore u europskim regijama (JASPERS) partnerstvo je za tehničku pomoć između Europske komisije (Glavna uprava za regionalnu i urbanu politiku), Europske investicijske banke i Europske banke za obnovu i razvoj. JASPERS pomaže gradovima i regijama u provedbi projekata iznimne kvalitete. Njegovi stručnjaci pružaju neovisnu i praktičnu podršku u strategijama, programima i projektima za ulaganja koja financira EU te koja promiču rast i otvaraju put prema zelenijoj, povezanijoj i inovativnijoj Europi. Pomoć JASPERS besplatna je za lokalna tijela i promotore te je dostupna u većini zemalja EU-a i zemljama kandidatkinjama i potencijalnim kandidatkinjama za članstvo u Europskoj uniji .
- **ELENA:** Europski instrument za lokalnu energetske podršku (ELENA) pruža tehničku podršku za ulaganja u energetske učinkovitost i obnovljivu energiju usmjerenu na zgrade i inovativan urbani prijevoz.

4. Primjeri najboljih praksi

JTPeers Exchange

[JTPeers Exchange](#) program je koji je 2023. godine pokrenut u okviru Platforme za pravednu tranziciju radi olakšavanja razmjena i suradnje između regija Fonda za pravednu tranziciju i ostalih relevantnih dionika i praktičara, a nudi široku stručnost, znanja i iskustva u temama povezanim s pravednom tranzicijom. Cilj mu je podržati regije Fonda za pravednu tranziciju u provedbi njihovih teritorijalnih planova za pravednu tranziciju te obuhvaća i regije bogate ugljenom i one bogate ugljikom. Postoje dvije vrste razmjena: one između dviju regija i one do kojih dolazi između regije i stručnjaka. Obje vrste rezultiraju razmjenama znanja i najboljih praksi kad se radi o provedbi Fonda za pravednu tranziciju.

U rujnu 2023. izabrana je prva skupina regija za sudjelovanje u Razmjenama JTPeersa. Navedene su u tablici u nastavku.

Tablica 2 Pregled odabranih regija za JTPeer, 2023.

Regije koje sudjeluju	Fokusno područje
Parovi regija	
Norrbotten (SE) i Midlands (IE) razmijenit će uživo dodatnu podršku koju pruža stručnjak iz Hevesa (HU)	Participatorni i pristup pod vodstvom zajednice, zelena ekonomska diversifikacija, otvaranje radnih mjesta, čista cjenovno pristupačna energija, upravljanje na više razina, izgradnja kapaciteta
Zapadna Makedonija (EL), Velenje (SI) i Donja Šleska (PL) (uživo)	Uključivanje dionika, razvoj projekta, zelena ekonomska diversifikacija, prekogranična suradnja, upravljanje tranzicijom, energetske zajednice.
Zasavje (SI) i Donja Šleska (PL) (uživo)	Obnova/prenamjena zemljišta, izrada politika, zelena ekonomska diversifikacija.
Ida-Virumaa (EE) i Zapadna Makedonija (EL) (na mreži)	Promatračnice za pravednu tranziciju, razvoj projekata, privlačenje ulaganja.
Parovi regija i stručnjaka	
Gotland (SE) razmijenit će sa stručnjakom iz Zapadne Makedonije (EL) (na mreži)	Poboljšanje mehanizma višerazinskog upravljanja i unapređivanje kapaciteta provedbe teritorijalnih planova za pravednu tranziciju, čista energija.
Šleska (SE) razmijenit će sa stručnjakom iz doline rijeke Jiu (RO) (na mreži)	Osmišljavanje sustava praćenja i upravljanja za regionalnu promatračnicu za pravednu tranziciju.
Moravska-Šleska (CZ) razmijenit će sa stručnjakom iz Šleske (PL)	Razvoj okoliša nakon prestanka vađenja ugljena.

exchangeEU

Program exchangeEU omogućio je smislene i opipljive razmjene između regija bogatih ugljikom diljem Europe. Regije sudionice imale su priliku kapitalizirati:

- razmjenu programa rada koji je prilagođen interesima i potrebama regija sudionica
- mogućnosti učenja iz prakse i opipljivih rezultata za zajedničku mjeru
- stvaranje dugotrajne mreže sudionika.

Prvi krug uključivao je 19 delegacija iz 18 regija bogatih ugljenom u tranziciji, a drugi krug uključivao je 23 delegacije iz 18 regija bogatih ugljenom. Sve razmjene bile su jako dobro dokumentirane, što je rezultiralo bogatom bazom informacija o regijama sudionicama. U svakoj razmjeni posrednici EU-a bili su uključeni u provedbu razmjene, zahvaljujući čemu su razmjene bile fokusirane i učinkovite te su pružale stvarnu dodanu vrijednost. Na web-mjestu programa dostupni su svi letci, stoga možete istražiti teme fokusa, glavne izazove i preporuke. U tablici 2. pregledno su prikazane provedene razmjene.

Tablica 3 Provedene razmjene s fokusom na teme fokusa u okviru programa ExngeEU

Regije koje sudjeluju	Fokusno područje
Prvi krug	
Razmjena između Zasavja (SI), Moravije-Šleske (CZ), Sjeverne Mađarske (HU)	<ul style="list-style-type: none"> - upravljanje tranzicijom i strategija tranzicije - infrastruktura i održivost lokacije
Razmjena između regije Gornje Nitre (SK), Istočne kohezijske regije (SI), doline rijeke Jiu (RO)	<ul style="list-style-type: none"> - ekonomska diversifikacija i regionalni razvoj - tranzicija na čistu energiju
Razmjena između Malopoljske (PL), Aragóna (ES), Ústijá (CZ)	<ul style="list-style-type: none"> - infrastruktura i održivost lokacije - društveni ustroj i zajednica
Razmjena između Zapadne Makedonije (EL), Stare Zagore (BG)	<ul style="list-style-type: none"> - upravljanje tranzicijom i strategija tranzicije - društveni ustroj i zajednica
Razmjena između Ida-Virumaa (EE) i Zapadne Makedonije (EL)	<ul style="list-style-type: none"> - društveni ustroj i zajednica - ekonomska diversifikacija i regionalni razvoj
Razmjena između Leipzig (DE) i Karlovih Vary (CZ)	<ul style="list-style-type: none"> - ekonomska diversifikacija i regionalni razvoj - upravljanje tranzicijom i strategija tranzicije
Razmjena između Asturije (ES) i Šleske (PL)	<ul style="list-style-type: none"> - upravljanje tranzicijom i strategija tranzicije
Razmjena između Saska-Anhalta (DE) i Ida-Virumae (EE)	<ul style="list-style-type: none"> - ekonomska diversifikacija i regionalni razvoj - društveni ustroj i zajednica
Drugi krug	
Razmjena između Lužica (DE) i Zgorzeleca (PL)	<ul style="list-style-type: none"> - održiva infrastruktura - rekultivacija starih rudarskih područja
Razmjena između Sjeverne Mađarske (HU), Gornje Nitre (SK) i Zapadne Makedonije (EL)	<ul style="list-style-type: none"> - energetske zajednice - prekvalifikacija i usavršavanje radnika - uključivanje dionika
Razmjena između Sjeverne Mađarske (HU) i Zasavja (SI)	<ul style="list-style-type: none"> - ekonomska diversifikacija kroz infrastrukturni razvoj - provedba projekata pravedne tranzicije
Razmjena između Stare Zagore (BG) i Karlovih Vary (CZ)	<ul style="list-style-type: none"> - digitalizacija i inovacija - rekultivacija rudarskih regija za turizam
Razmjena između Gornje Nitre (SK), Ústijá (CZ) i Asturije (ES)	<ul style="list-style-type: none"> - upravljanje sredstvima Fonda za pravednu tranziciju i upotreba tih sredstava - gospodarstvo zasnovano na vodiku
Razmjena između Zapadne Makedonije (EL), Moravske-Šleske (CZ) i Ida-Virumae (EE)	<ul style="list-style-type: none"> - uključivanje mladih u proces pravedne tranzicije - provedba projekta

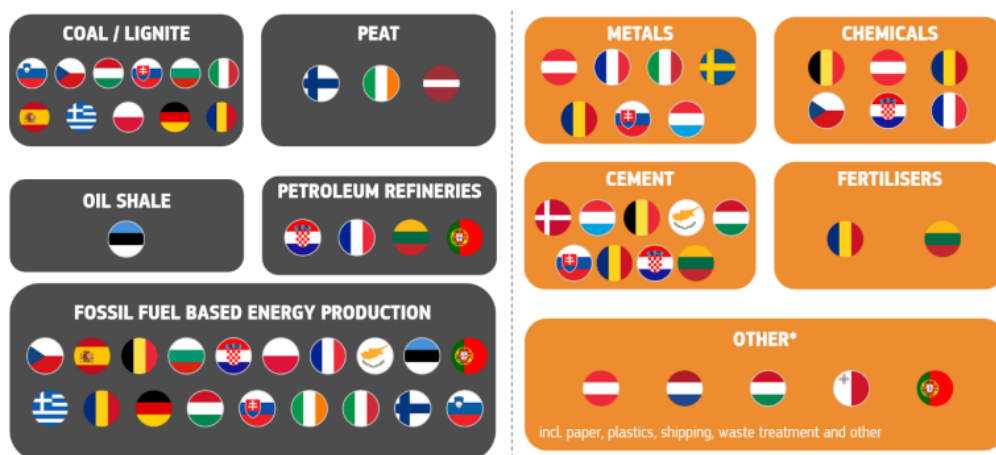
Razmjena između Rajnske pokrajine (DE) i istočnog Velikopoljskog vojvodstva (PL)	<ul style="list-style-type: none"> - upravljanje tranzicijom - ekonomska diversifikacija s fokusom na privlačnost regije mladima
Razmjena između Ida-Virumae (EE), Sisačko-moslavačke županije (HR) i Zapadne Makedonije (EL)	<ul style="list-style-type: none"> - ekonomska diversifikacija - prekvalifikacija i usavršavanje - uključivanje općina u pravednu tranziciju
Razmjena između Savinjsko-Šaleške regije (SI) i Šleske (PL)	<ul style="list-style-type: none"> - tranzicija na čistu energiju - diversifikacija industrije i revitalizacija

Kako pronaći partnere za razmjene znanja

Suradnja ima ključnu ulogu u planiranju i provedbi pravedne tranzicije: mehanizam za pravednu tranziciju novi je alat za sve države članice EU-a, stoga bi „zajedničko promišljanje i zajednički rad“ mogli rezultirati učinkovitijom i uspješnijom tranzicijom. Izgradnja partnerstava s drugom regijama koje se suočavaju s jednakima ili barem sličnim izazovima mogla bi biti ključna za danu regiju. U ovom poglavlju navode se neka praktična iskustva koja vam pomažu pronaći partnere za razmjenu znanja.

1. Pregled regija koje ispunjavaju uvjete Fonda za pravednu tranziciju

Na [web-mjestu Platforme za pravednu tranziciju](#) dostupna je karta regija Fonda za pravednu tranziciju. Regije se mogu podijeliti u glavne kategorije na temelju gospodarskog sektora o kojem ovise (slika 2).

Slika 2 Sektori u opadaju (sivo) i sektori koji se transformiraju (narančasto) utvrđeni u prilogima D [izvješća po zemljama u europskom semestru iz veljače 2020.](#)

2. Identifikacija mogućih regija za suradnju

Prvi ključni korak u razvoju mreže podrazumijeva pronalazak regije koja je za vas relevantna i s kojom bi suradnja mogla dodati vrijednost vašoj regiji i vašoj organizaciji. Postoje brojni načini prikupljanja podataka o regijama, a posebno je korisno **proučiti teritorijalne planove regija za pravednu tranziciju**, koji su dostupni i na [web-mjestu Platforme za pravednu tranziciju](#). Budući da teritorijalni planovi za pravednu tranziciju imaju jednaku strukturu, relativno je jednostavno pronaći relevantne dijelove koji se bave utvrđenim potrebama i izazovima. Druga mogućnost podrazumijeva **istraživanje događaja koje organizira Platforma za pravednu tranziciju i Inicijativa za rudarske regije u tranziciji**, što uključuje konferencije Platforme za pravednu tranziciju na kojima se može saznati o izazovima koji su posebni za određenu regiju te se mogu utvrditi i ključni dionici u tranziciji.

Uz navedene mogućnosti valja istaknuti i [program exchangeEU](#), koji je također bio dijelom inicijative za rudarske regije u tranziciji te koji je pružio priliku za znatne i opipljive razmjene između regija bogatih ugljenom diljem Europe. Uz brojne korisne materijale poput [priča o uspjehu](#), na kraju programa izrađeni su [letci](#) koji su sadržavali i profile regija i utvrđene zajedničke izazove, ali i preporuke i naučene lekcije. U tim informativnim brošurama navedena su i upućivanja na glavne dionike i organizacije u svim regijama

bogatim ugljenom. Dodatno, važan program koji treba spomenuti jest aktualan JTPeers Exchange koji povezuje regije i druge važne dionike i stručnjake iz regija s višom razinom emisije ugljika kao i iz regija s velikom potrošnjom ugljena kako bi razmjenjivali znanje i iskustvo, pružajući tako podršku provedbi svojih teritorijalnih planova za pravednu tranziciju. Program je pokrenut 2023. godine, a pozivi zainteresiranim regijama i stručnjacima ponovno će se otvoriti u 2024.

Najbolje prakse iz različitih regija (ne samo u okviru Platforme za pravednu tranziciju) mogu se pronaći podijeljene po kategorijama na [web-mjestu Functional Areas in the EU](#) (Funkcionalna područja u EU-u). Riječ je o pilot-projektu Europske komisije koji se provodi zajedno sa Svjetskom bankom.

3. Pronađite pravog partnera

Nakon što identifikirate regiju koja se suočava sa sličnim izazovima ili nakon što pronađete najbolju praksu iz koje možete učiti, sljedeći je korak pronalazak partnera za rad. To može biti i najteži dio procesa. Dok ste u prethodnom koraku istraživali regije (npr. proučavanjem teritorijalnih planova za pravednu tranziciju ili prezentacija/videouradaka s konferencija Platforme za pravednu tranziciju), možda ste locirali **neke organizacije i dionike** koji u određenoj regiji rade u području pravedne tranzicije.

Da bi ovaj korak bio jednostavniji i učinkovitiji, članovi prve mjere i Tajništva Platforme za pravednu tranziciju izradili su **bazu podataka** u kojoj možete pronaći **lokalne kontaktne točke** u gotovo svim regijama Fonda za pravednu tranziciju koje zadovoljavaju uvjete. Baza obuhvaća širok raspon lokalnih dionika i uključuje nazive organizacija, njihovo područje stručne djelatnosti i pojedinosti za kontakt. Baza podataka omogućuje vam da jednostavno stupite u kontakt s dionicima u ciljanoj regiji.

Još jedna vrlo korisna baza podataka u okviru Platforme za pravednu tranziciju jest [Baza podataka JTPeers Experts](#). Riječ je o bazi podataka stručnjaka iz cijele Europe koji rade na području pravedne tranzicije. Nakon uključivanja u bazu podataka regije Fonda za pravednu tranziciju i ostali zainteresirani dionici mogu zatražiti savjet stručnjaka o tome kako provoditi projekte pravedne tranzicije.

Regije koje su u potrazi za partnerima može inspirirati i koncept „pobratimljenih gradova“ ili „sestrinskih gradova“ koji u Europi imaju dugu tradiciju. Temeljna ideja koncepta bila je uspostaviti odnose sa zemljopisnom jedinicom (gradom, općinom ili regijom) radi redovitije suradnje i razmjene u korist oba partnera.

Zaključci

1. Razvoj suradnje s drugim regijama bogatima ugljenom / regijama s višom razinom emisije ugljika zahtijeva kapacitete organizacije koja traži, ali pronađete li prave partnere, možete stvoriti dodatnu vrijednost i sinergije.
2. Postoje programi koji mogu premostiti potencijalni manjak kapaciteta, kao što su program exchangeEU i JTPeers (drugi su navedeni u prethodnim poglavljima). Uvijek imajte na radaru mogućnosti za ostvarivanje novih suradnji.
3. Korisno je proučiti [web-mjesto Platforme za pravednu tranziciju](#) na kojem možete pristupiti teritorijalnim planovima regija za pravednu tranziciju: oni uključuju izazove i potrebe regija.
4. Nakon što steknete dojam o regijama, možete krenuti u potragu za pravim partnerom. Ovaj korak može biti učinkovitiji zahvaljujući prethodno opisanim skupovima podataka.

5. Suradnju možete učvrstiti ako uspijete identificirati zajednički izazov koji želite zajedno riješiti. Regije bogate ugljenom i regije s višom razinom emisije ugljika prilično se razlikuju, ali izazovi su iznenađujuće slični.
6. Tijekom razmjene, čak i u fazi potrage za partnerom, isplati se biti čim usredotočeniji: dobro definirane teme te dobro opisani i jasni ciljevi mogu rezultirati učinkovitijom suradnjom.

Kako financirati razmjenu znanja

EU nudi mnogobrojne mogućnosti financiranja, ali razumjeti te mogućnosti može se činiti zastrašujućim zadatkom. Postoje mnogobrojni programi i dodijeljena sredstva, a svakim od njih upravljaju različita europska i/ili nacionalna tijela te stoga imaju različite ciljeve i slijede različita pravila. Međutim, kao što je to često slučaj, stvarnost nije toliko komplicirana koliko to na prvi pogled izgleda.

Sve mogućnosti europskog financiranja proizlaze iz proračuna EU-a, takozvanog [višegodišnjeg financijskog okvira](#) (VFO). Riječ je o dugoročnom proračunu koji se dijeli na nekoliko godina. Aktualno razdoblje VFO-a obuhvaća razdoblje od 2021. do 2027. godine. Uz VFO EU je stvorio i instrument privremenog financiranja bez presedana pod nazivom [NextGenerationEU](#), koji je nastao kao odgovor na pandemiju bolesti COVID-19. Proračun EU-a i instrument NextGenerationEU podijeljeni su u različite programe i fondove.

Vrlo dobar i sveobuhvatan pregled različitih EU-ovih programa i fondova za financiranje nalazi se u [Vodiču za financijska sredstva EU-a](#) (izdanje za 2023.) Službe Europskog parlamenta za istraživanja, trusta mozgova Europskog parlamenta. U vodiču su različita financijska sredstva podijeljena po temama financiranja, npr. „Regionalna politika” ili „Energija”. Uz EU-ove programe financiranja, postoje različiti oblici namjenskih financijskih sredstava izdvojenih za pružanje tehničke pomoći koja povezuje regije i druge dionike u različitim kapacitetima.

Tehnička pomoć

U nastavku su navedeni neki primjeri mogućnosti tehničke pomoći koja je dostupna regijama:

- **JTP Groundwork**

Pokrenuta u okviru Platforme za pravednu tranziciju u 2023. godini, financijska pomoć JTP Groundwork dostupna je regijama Fonda za pravednu tranziciju koje zadovoljavaju uvjete za dobivanje prilagođene podrške u obliku tehničke pomoći i savjetodavnih usluga kao pomoći u provedbi njihovih teritorijalnih planova za pravednu tranziciju.

- **REGIO Peer2Peer +**

Program [REGIO Peer2Peer +](#) omogućuje osoblju ili programskom tijelu i drugim tijelima javne uprave uključenima u upravljanje [EFRR-om](#), [Kohezijskim fondom](#) i [Fondom za pravednu tranziciju](#) te u provedbu tih programa da se sastaju i razmjenjuju znanje i dobru praksu i na bilateralnoj i na višelateralnoj razini.

- **JTPeers**

[Program](#) olakšava razmjenu između područja Fonda za pravednu tranziciju i drugih mjerodavnih dionika pravedne tranzicije, uključujući regionalna i javna tijela te socijalno-ekonomske partnere kao što su nevladine organizacije, sveučilišta, sindikati ili poduzeća. Podržava dijeljenje znanja i najboljih praksi između stručnjaka, područja Fonda za pravednu tranziciju i drugih mjerodavnih dionika omogućujući učenje iz međusobnih iskustava.

Vrlo koristan resurs koji je rezultat projekta [Functional Areas in the EU](#) (Funkcionalna područja u EU-u) te koji može služiti kao odskočna daska u potrazi za financijskim sredstvima jest i ova baza podataka o [izvorima financiranja EU-a](#) koja se redovito ažurira. Brojne organizacije dodatno imaju i pisane vodiče o financijskim sredstvima EU-a za specifične ciljane skupine koje također može biti korisno proučiti. Primjerice, možete prolistati [vodič](#) Europske konfederacije sindikata koji je namijenjen sindikatima.

Financijska sredstva EU-a

Ovaj dokument služi kao vodič za razmjenu znanja u kontekstu procesa pravedne tranzicije, a samo neke od navedenih fondova treba dodatno razmotriti kao zanimljive izvore financijskih sredstava:

- **Fond za pravednu tranziciju**

Pristup [Fondu za pravednu tranziciju](#) (ukupan iznos: 19,2 milijarde EUR) povezan je s teritorijalnim planovima za pravednu tranziciju koje su razvile države članice u dijalogu s Europskom komisijom. Međutim, administracije država članica (na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini) odabiru koje će projekte financirati i preuzimaju odgovornost za svakodnevno upravljanje, tzv. podijeljeno upravljanje. Zahtjeve za razvoj teritorijalnog plana za pravednu tranziciju ispunjavaju samo [područja](#) za koja se očekuje da će tranzicija prema klimatskoj neutralnosti na njih imati najnegativniji učinak. U planovima se utvrđuju vrste planiranih radnji i specificiraju se mehanizmi upravljanja.

Da biste saznali možete li pristupiti financijskim sredstvima Fonda za pravednu tranziciju za razmjenu svojih znanja, morate provjeriti teritorijalni plan za pravednu tranziciju svoje regije i/ili se trebate obratiti [upravljачkom tijelu](#) odgovornom za provedbu mjera utvrđenih u planu.

- **Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)**

[EFRR](#) je još jedan fond kojim se upravlja po principu podijeljene odgovornosti. EFRR je usmjeren na sve regije i gradove EU-a te ulaže u njihov socijalni i ekonomski razvoj. Države članice same odlučuju o tome koliko će se EFRR-a upotrijebiti za svako od pet prioritetnih područja koje definira Europska komisija. Međutim, najmanje 30 % sredstava mora se dodijeliti „zelenijem, niskougličnom prijelazu prema gospodarstvu s nultom neto stopom emisija ugljika i otpornijoj Europi“.

EFRR također izričito podržava „razmjenu iskustava“. Kao što je to slučaj i kod Fonda za pravednu tranziciju, trebate se obratiti [upravljачkom tijelu](#) za EFRR u svojoj regiji da biste saznali točno kako EFRR financira razmjenu vašeg znanja.

- **Međuregionalna suradnja (Interreg C)**

Program EU-a za promicanje suradnje među regijama zove se Interreg. Interreg je podijeljen u četiri tematska područja, ovisno o vrsti suradnje: suradnja između graničnih regija (Interreg A), suradnja unutar velikih definiranih transnacionalnih područja suradnje (Interreg B) ili međuregionalna suradnja (Interreg C).

Interreg C posebno je usmjeren na promicanje razmjena iskustava, inovativnih pristupa i izgradnje kapaciteta među regijama. Stoga je to glavno tematsko područje Interrega koje treba uzeti u obzir pri traženju financijskih sredstava za razmjenu znanja.

Interreg C dodatno se dijeli u četiri programa, od kojih su dva zanimljiva u svrhe ovog dokumenta:

- [Interreg Europe](#) jest program učenja politike za **tijela javne vlasti**. Promiče razmjenu iskustva i prijenos dobrih praksi između dionika na svim razinama upravljanja. Na [web-mjestu](#) programa možete jednostavno predati projektnu ideju kako biste potražili partnere i financijska sredstva.
- [Interact](#) je program podrške. Njegov je cilj osigurati razmjenu iskustava, informacija i inovacija kako bi se promicale najbolje prakse i olakšala suradnja. To se postiže ciljanim događajima, publikacijama i alatima. U okviru samog Interacta ne objavljuju se pozivi za dostavu prijedloga, ali postoje brojni [uredi](#) koji pružaju podršku dionicima pri provedbi projekata i inicijativa teritorijalne suradnje.

- **Obzor Europa**

Iako je ovaj dokument usmjeren pružanju podrške razmjeni znanja o demonstraciji i provedbi pravedne tranzicije, mogu biti poželjne i određene razmjene znanstvenih znanja i rezultata istraživanja. Okviri program EU-a za podršku aktivnostima istraživanja i inovacija jest [Obzor Europa](#). [Ovdje](#) možete pronaći pregled otvorenih poziva za mjere valorizacije znanja.

- **Erasmus+**

[Erasmus+](#) jest program EU-a u područjima obrazovanja, osposobljavanja, mladih i sporta za razdoblje 2021. – 2027. Obrazovanje, osposobljavanje, mladi i sport ključna su područja koja podržavaju građane u njihovu osobnu i profesionalnom razvoju. Visokokvalitetno i uključivo obrazovanje i osposobljavanje te informalno i neformalno učenje u konačnici mladim ljudima i sudionicima svih dobni skupina omogućuju stjecanje kvalifikacija i vještina koje su im potrebne da smisljeno sudjeluju u demokratskom društvu, kojem im omogućuju međukulturalno razumijevanje i uspješnu tranziciju na tržište rada.

- **Plan EU-a za gradove**

[Plan EU-a za gradove](#) inovativna je inicijativa upravljanja na više razina o politici za gradove koja je razvijena u okviru međuvladine suradnje o urbanim pitanjima. Gradovima, državama članicama, mrežama gradova, Europskoj komisiji, drugim institucijama EU-a, savjetodavnim tijelima EU-a i drugim dionicima omogućuje da se sastanu i zajednički rješavaju hitna urbana pitanja te da ponude konkretne ishode u korist građana EU-a. Plan EU-a za gradove osnažuje ulogu gradova u donošenju politika na nacionalnoj i europskoj razini kako bi se EU bolje povezao s potrebama građana. Ovo je ključan mehanizam ostvarivanja ciljeva na razini EU-a za Novi plan za gradove.

